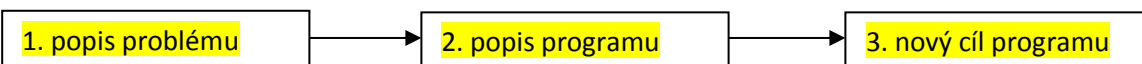

Zadání seminární práce: Analýza potřeb řešení problému

Na základě znalostí formulace evaluační otázky, standardů kvality evaluačního výzkumu a s využitím metodologie společenskovedního výzkumu (výzkumná otázka, kauzální model problému, výzkumný plán, operacionalizace) vytvořte analýzu potřeb podle zadání. Analýza potřeb pro řešení vybraného sociálního, personálního nebo organizačního problému se zakládá na srovnání vztahu mezi charakterem praktického problému a současným způsobem jeho řešení pomocí existujícího programu či existujících programů. Z tohoto srovnání vyplývá určení lepšího, adekvátnějšího cíle nových programových opatření. Ptáme se: Je řešení v souladu se stávajícími programovými cíli? Je možné zformulovat adekvátnější cíl?

Obecná formulace zadání:

Proveďte analýzu potřeb pro řešení vybraného problému na organizační, lokální, národní nebo případové úrovni. Vyberte si téma z následujících tabulek a při jeho zpracování využijte své znalosti a metodické schopnosti, které jste získali při zpracování seminárních úkolů. Doplňte a rozpracujte závěrečná doporučení.

Tabulka 1

A) Okruhy témat pro obor VPLZ:

- a) dlouhodobá nezaměstnanost a její řešení
- b) stárnutí populace a potřeby sociálních služeb
- c) návrat po rodičovské dovolené na trh práce
- d) potřeby společenské integrace osob se zdravotním postižením
- e) chudoba a potřeby jejího řešení
- f) vzdělávání pracovníků v organizaci
- g) rozvoj lidských zdrojů v organizacích
- h) organizační potřeba pracovníků a její zabezpečení

Postup zpracování:

1. Definice praktického problému.

V rámci zvoleného tématu z tabulky vyberte praktický problém a popište jej. Odpovídejte přitom na otázky:

- a) V čem je daný stav nebo v čem jsou společenské (životní, organizační) podmínky nežádoucí?
- b) Jaké jsou projevy a nežádoucí důsledky problému?
- c) Na základě jakých příčin problém vznikl?

2. Definice rizikové populace.

Vymezte rozšíření problému a jeho účastníky. Můžete použít ukazatele, které popisují faktický stav problému v čase i prostoru. V nejvhodnějším případě jde o ukazatele incidence a prevalence problému; viz P. Rossi et al.: Evaluation, Sage 2004, pp. 131 – 132 (Summary in Chapter: Assessing the Need for Program.)

3. Zdůvodnění legitimacy nebo důležitosti problému.

Zdůvodněte, proč je podle vás téma důležité. Je přitom možné, že na problém lze nahlížet z různých hodnotových východisek. Odpovídejte proto na otázky:

- pro koho může být řešení problému důležité?
- kdo by mohl být potenciálním zadavatelem analýzy potřeb a proč?
- v čem se od sebe liší popsaná různá hodnotová východiska analýzy problému?
- jak různá hodnotová východiska ovlivňují definici problému a rizikové populace?

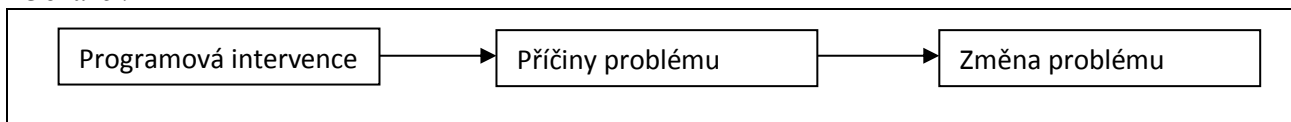
4. Definujte obecné (strategické) cíle programu.

Popište obecný cíl stávajícího programu fungujícího v rámci vámi zvoleného tématu seminární práce. Můžete přitom využít analýzu skutečného programu, který již nějakou dobu funguje, nebo můžete „analyzovat“ imaginární program, který vznikl jen ve vaší představivosti.

V obou případech:

- stručně charakterizujte, jak program definuje cílový stav řešení (obecný, strategický cíl).
- popište základní intervenční mechanismy (tzv. *programový model změny viz obrázek 1*) Programový model změny je podrobně popsán v tématu Programová teorie v IS našeho předmětu.

Obrázek 1

5. Popište konkretizaci strategických cílů do dílčích úkolů a aktivit

Konkretizaci cílů do podoby jednotlivých dílčích úkolů v rámci programu proveďte tak, abyste využili některé z metodik konkretizace a operacionalizace, které byly uvedeny na přednášce. Mezi jednotlivými dílčími úkoly může být časová posloupnost. Pokud ji v přípravě zachytíte, naznačte ji ve své seminární práci. Pokud to má v popisovaném programu smysl, pokuste se vymezit krátkodobé, střednědobé a strategické cíle. (Příklady rozlišení těchto tří druhů cílů najdete v IS v souboru Programová teorie a logický model.)

Konkretizace cíle je proces, který zajišťuje bezprostřední pozorovatelnost plánovaných úkolů (např. metoda silných slov, definice výstupů, ne výsledků). **Operacionalizace cíle** je proces převedení cílů do podoby kvantitativních či kvalitativních ukazatelů. (např. tvorba absolutní nebo relativní kvantifikace cíle, tvorba ukazatelů a indikátorů).

Postupujte tak, že:

- stručně charakterizujte dlouhodobý (strategický) cíl a jeho konkretizaci ve střednědobých a krátkodobých cílech.
- popište hlavní aktivity, kterými program k těmto cílům směřuje
- určete si indikátory a ukazatele, kterými budete pozorovat, zda se naplnění cílů programu daří.

6. Analyzujte a určete, jaké hlavní úkoly a aktivity se v průběhu implementace programu podařilo realizovat a jaké se realizovat nepodařilo.

V tomto kroku se zaměříte na zjištění, jakých výsledků program ve skutečnosti dosáhl nebo dosahuje. Označte názvem **6.1. Skutečné výsledky programu**. V praxi můžete použít sekundární analýzu ukazatelů a indikátorů obsažených v dalších odborných textech nebo zpracovat vlastní plán výzkumu. V seminární práci pro potřeby kurzu Evaluační výzkum preferujte spíše využití další odborné literatury. Přesto ale

v rámci tohoto bodu přiložte text označený názvem **6.2. Metodický plán vlastního výzkumného šetření**, při němž definujete výše uvedené indikátory a ukazatele výsledků (efektů) sledovaného programu na řešený problém. Dále věnujte pozornost určení výběrového souboru, definici analytické jednotky pro zjišťování výsledků programu a určete metodu sběru dat (dotazník, rozhovor, focus group rozhovor, protokol z pozorování atd.). Všechna vybraná metodická opatření se pokuste stručně zdůvodnit odpovědí na otázku, proč právě tyto postupy a opatření chcete ve vašem výzkumu zvolit. Návody pro takové zdůvodnění najdete například v textu Martin Žižlavský: Úvod do metodologie.

Při tvorbě metodického plánu postupujte tak, že:

- a) formulujte alespoň tři dílčí výzkumné otázky o tom, jak se daří programové úkoly a aktivity realizovat;
- b) vytvořte seznam indikátorů a ukazatelů výsledků programu a spojte je s dílčími otázkami;
- c) definujte a zdůvodněte analytickou jednotku pozorování (na co zaměříte při výzkumu pozornost);
- d) určete a zdůvodněte, s jakými skupinami účastníků programu bude probíhat sběr dat;
- e) vytvořte pracovní verzi dotazníku nebo struktury otázek v rozhovoru, kterými bude konkrétně zjišťovat odpovědi na dílčí výzkumné otázky. (Vytvořte alespoň část dotazníku pro zjištění jedné dílčí výzkumné otázky.)

Poznámky k bodům a,b,e :

Zpracujte např. do tabulky o třech sloupcích, kde v prvním sloupci budou jednotlivé dílčí výzkumné otázky, ve druhém sloupci jejich rozpracování na konkrétní vlastnosti a indikátory umožňující odpovídat na otázky a ve třetím sloupci budou uvedeny konkrétní otázky pro dotazování.

7. Analýza potřebnosti dalších programových opatření

V této části uvedete souhrnně přehled informací získaných ze zkoumání problému a programu pro jeho řešení (viz předchozí body). Pracujte ve dvou krocích: *za prvé*, uvedete popis reálného problému. Uveďte například jeho rozsah, dynamiku, příčiny a související nežádoucí důsledky pro organizaci nebo společenské prostředí či jednotlivce. Zdůrazněte problémy, které je potřeba řešit. Aplikujte zde již jen jedno vybrané hodnotové východisko rozboru problému. *Za druhé*, popište projevy současných způsobů řešení daného problému. Ukažte například na reálný rozsah intervencí, jejich zaměření na cílové skupiny, skutečné efekty opatření.

Postupujte tak, že se pokuste představit rozdíly (rozpory) mezi charakterizovaným problémem a jeho současným způsobem řešení pokud možno systematicky a v úplnosti. Můžete se přitom řídit pravidlem, že nedostatečné řešení (nedostatečné výsledky) nějaké problémové situace bývá obvykle způsobeno:

- a) nepřesnou a mnohoznačnou (ale i jednostrannou) formulací problému;
- b) neadekvátním a nelegitimním plánováním cílů a strategií řešení;
- c) nevhodnou (neúčinnou, kapacitně podhodnocenou) implementací plánovaných opatření nebo
- d) působením všech těchto věcí dohromady.

8. Návrh cíle budoucích opatření (závěrečná doporučení).

V závěrečné části analýzy potřeb formulujte praktická doporučení pro zadavatele, která ho orientují na nové žádoucí cíle budoucích opatření (případně ho ubezpečí o adekvátnosti současného postupu). Vycházejte přitom z předchozího srovnání charakteristiky praktického problému a popisu způsobu jeho současného řešení. Na základě uvedeného srovnání posuďte, jaké důležité aspekty problému zůstávají neřešené a jaké významné cíle zůstávají výzvou pro řešení. Formulace cíle budoucích opatření je vlastním výsledkem vaší analýzy potřeb dalších opatření.

Postupujte tak, že závěrečná doporučení obsažená ve vaší práci musíte vhodně argumentačně podložit. Vhodným místem takové argumentace je bod 7 nebo 8 vaší seminární práce. Argumentovat můžete jednak

empirickými zjištěními nebo také vhodnými teoretickými argumenty. Teoretické argumenty mohou vyplynout ze studia odborné literatury o programech veřejné a sociální politiky, teorie a metod sociální práce nebo teorie organizace a personálního managementu.

Požadavky na výstup:

Výstupem seminární práce je text v celkovém rozsahu do 18 000 znaků. Do textu doplňte poznámkový aparát (poznámky pod čarou, citační odkazy, bibliografické údaje použité literatury v závěru). Případně doplňte přílohu obsahující zpracovaná data, členěná v tabulkách. Nezapomeňte tabulky jednoznačně označit a určit zdroj dat. Příloha se do rozsahu seminární práce nezapočítává. Práci odevzdejte do určeného termínu do odevzdávací místnosti v ISu. Soubor označte „vaše příjmení sempracEV_var1.doc“.

Informační zdroje a poznatky:

Pro zpracování seminární práce můžete kombinovat tři typy zdrojů poznatků a informací o popisovaném problému.

- a) můžete využít osobní zkušenost s problémem (ta je však spíše intuitivní a subjektivně podbarvená);
- b) můžete využít odborné články a publikace o problému. Zpracujte sekundární analýzu textů, které se Vám podaří získat k uvedenému problému;
- c) můžete se vydat cestou vlastního poznání a vytvořit a realizovat metodický plán evaluačního výzkumu.

V Brně dne 18. 9. 2016

doc. Jiří Winkler

10 kritérií pro hodnocení lektorem:

- student definoval problém, tj. popsal nežádoucí stav, aktéry problému, kontext problému (popis nežádoucího stavu **neznamená popsat ideální stav**, představu o tom, co by mělo být);
 - student vycházel především z odborné literatury. Poznatky nemají být jednostranné, student nemá upřednostňovat nebo propagovat jeden přístup při popisu a vysvětlení problému, měl by vést diskusi mezi teoriemi;
 - student dokáže při charakteristice problému rozlišit různé hodnotové perspektivy;
 - student dokáže formulovat kritéria a ukazatele podle kterých bude hodnotit problémy a způsoby jejich současného řešení;
 - student definoval cíle programu, tj. popsal žádoucí stav, a explicitně identifikoval dílčí úkoly k dosažení strategického cíle;
 - student popsal posloupnost aktivit a intervenčních mechanismů, které mají vést k cíli;
 - student dokáže vytvořit plán vlastního výzkumu;
 - student dokáže vytvořit operacionalizaci otázky, jaké úkoly a aktivity se programu podařilo realizovat;
 - student je schopen definovat cíle budoucích opatření jako žádoucí stavy problému nebo životní situace členů rizikové skupiny (ne jako výstupy nebo prostředky programu);
 - student dokáže empiricky nebo teoreticky argumentovat svá doporučení.
-

Výzkumné otázky relevantní pro stanovení potřebnosti:

Hlavní výzkumná otázka analýzy potřeb pro řešení problému:

Jsou stávající programové intervence do řešení daného problému adekvátní či úspěšné?
Jsou potřebné ještě jinak zaměřené programy a intervence pro úspěšné vyřešení problému?
Jaký by měl být cíl současných intervencí, aby bylo řešení problému úspěšné (úplnější)?

Dílčí výzkumná otázka pro definování problému

V čem je daný stav (společenské či životní podmínky) nežádoucí?
Jaké jsou nežádoucí projevy daného problému?
Jaké jsou zdroje nebo hlavní příčinu daného problému?
Podle jakých hledisek je významné daný problém posuzovat?
Jaká jsou hodnotová hlediska a hodnotící kritéria, která při definici problému budeme preferovat?

Dílčí výzkumná otázka pro analýzu plánu cílů a plánované představy současných programu: (Zjištěno pomocí programové teorie)

Jsou programové cíle naplánovány jednoznačně a srozumitelně?
Je plánované zaměření programu orientováno na podstatné determinanty problému?
Má program vedle procedurálních cílů naplánované i cíle substantivní (obsahové, podstatné)?
Je naplánovaná strategie řešení problému (dosažení cílů) logicky promyšlená a úplná?

Dílčí výzkumné otázky pro analýzu realizace cílů současných intervencí:

V čem mění implementace programu jeho původně plánované výsledky?

Mohou implementační pracovníci obsáhnout zamýšlené klienty?
Jsou klienti připraveni na intervenci?
Poskytuje komunitní prostředí podporu implementaci?
Jsou programový pracovníci seznámeni s cíli?
Dokáží pracovníci volit vhodné a variabilní postupy při poradenství různým klientům?
Napomáhá organizování implementace rozvoji variabilních intervenčních postupů?